

Jorge Luis Borges (24 sierpnia 1899 w Buenos Aires - 14 czerwca 1986 w Genewie)

*Ten niezwykły myśliciel z Argentyny
nie miał w sobie przeciętności ni krztyny,
Bóg w swojej ironii
dał mu oczy po nic,
bez światła szedł przez życia koleiny.*

(ebs)

Jorge Luis Borges - argentyński pisarz, poeta i eseista, jedna z najbardziej charakterystycznych postaci literatury XX wieku, publikował krótkie eseje, opowiadania i poezję, jego dzieła, tak ważne dla literatury i myśli humanistycznej, stały się obiektem wnikliwych analiz i licznych interpretacji wymykając się jednak jakimkolwiek klasyfikacjom.

<https://www.youtube.com/watch?v=srsAvjSFPxM>

Ociemniały w wieku 55 lat pisarz zawsze był kontrowersyjną postacią. Przez prawie 30 lat był nominowany do nagrody Nobla w dziedzinie literatury, lecz nigdy nie został nią nagrodzony. Borges powoli tracił wzrok w następstwie choroby dziedzicznej, która wcześniej dosięgnęła jego ojca. Nie było to jednak gwałtowne zdarzenie, lecz proces. Nie przeszkodziło mu to w kontynuowaniu kariery pisarza, eseisty i wykładowcy, również nie zmusiło do porzucenia lektury czy nauki języków obcych - czytano mu na głos. Swoją nominację na dyrektora Biblioteki Narodowej oraz rozpoznanie choroby oczu w tym samym roku Borges uznał za ironię losu.

*Nadie rebaje a lágrima o reproche
□esta declaración de la maestría
□de Dios, que con magnífica ironía
□me dio a la vez los libros y la noche.*

*Nikt nie pogrąży we łzach czy wyrzutach
□tej deklaracji mistrzostwa
□Boga, który wraz ze swą hojną ironią
□dał mi tego samego razu książki i noc.*

(Poema de los Dones)

Jorge Luis Borges, wł. Francisco Isidoro Luis Borges Acevedo urodził się 24 sierpnia 1899 jako wcześniak, w ósmym miesiącu ciąży, w typowym domu *porteño* z końca XIX wieku, z dziedzińcem i zbiornikiem na wodę - dwoma elementami odbijającymi się jak echo w jego poezjach. Dom rodzinny znajdował się przy ulicy Tucumán 840, jednak dzieciństwo pisarza upłynęło bardziej na północ, przy ulicy Serrano 2135 w dzielnicy Palermo. Związek Borgesa z literaturą rozpoczął się już we wczesnym dzieciństwie, gdyż już w wieku czterech lat umiał czytać i pisać. W związku z tym, że w jego domu mówiono zarówno po hiszpańsku, jak i po angielsku, od początku był dwujęzyczny.

<https://www.youtube.com/watch?v=fAM2Njnv3Dk>

Utrzymywał, że jest dziedzicem dwóch tradycji swoich przodków: wojskowej i literackiej. Jego drzewo genealogiczne łączy się ze znanymi rodzinami argentyńskimi, anglosaskimi i portugalskimi. Francisco Borges Lafinur - dziadek ze

strony ojca - był urugwajskim pułkownikiem, Edward Young Haslam - pradziadek ze strony ojca - był poetą romantycznym, który wydawał jeden z pierwszych anglojęzycznych tytułów w Río de Plata, "Krzyż Południa"; Manuel Isidoro Suárez - pradziadek ze strony matki - był pułkownikiem walczącym w wojnach o niepodległość; Juan Crisóstomo Lafinur - wuj dziadka od strony ojca - był argentyńskim poetą, autorem licznych utworów romantycznych i patriotycznych oraz profesorem filozofii; Isidoro de Acevedo Laprida - dziadek od strony matki - był wojskowym walczącym.

Ojciec pisarza, Jorge Guillermo Borges, argentyński adwokat urodzony w prowincji Entre Ríos, postanowił również rozwijać się w dziedzinie psychologii. Był zapalonym czytelnikiem i miał aspiracje literackie, pisał wiersze, przełożył na angielski Omara Chajjama. Od 1970 roku w pamięci Jorge Luisa Borgesa pozostawały słowa ojca: *"On mi pokazał moc poezji: fakt, że słowa są nie tylko środkiem komunikacji, ale też symbolami magicznymi i muzyką"*.

Jego matka, Leonor Acevedo Suárez, była Urugwajką. Nauczyła się języka angielskiego od swego męża i przetłumaczyła kilka dzieł w tym języku na hiszpański. Rodzina jego ojca miała korzenie hiszpańskie, portugalskie i angielskie; natomiast rodzina matki hiszpańskie i być może portugalskie. W domu pisarza mówiono nie tylko po hiszpańsku, ale również po angielsku.

W 1905 rozpoczął naukę w domu, z brytyjską guwernantką. Rok później napisał swoje pierwsze opowiadanie.

W dzielnicy Palermo, będącej w tamtych czasach dzielnicą marginalną, zamieszkaną przez imigrantów i awanturników, poznał losy swoich współmieszkańców, którzy później zaludnili jego opowiadania.

Borges rozpoczął edukację szkolną bezpośrednio od czwartej klasy. Edukację obowiązkową rozpoczął mając dziewięć lat. Szkoła publiczna była dla Borgesa traumatycznym przeżyciem: koledzy drwili sobie z przemądrzałego, noszącego okulary i ubieranego jak paniczek chłopca, który na dodatek nie interesował się sportem i jękał się. Przez cztery lata uczęszczania do tej placówki Borges nauczył się niewiele więcej nad żargon z przedmieść Buenos Aires i różnych strategii jak przejść niezauważonym.

W 1914 ojciec Borgesa został zmuszony do zakończenia kariery zawodowej i przejścia na emeryturę z powodu postępującej ślepoty, która paręnaście lat później dotknęła również syna. Wraz z rodziną przeniósł się do Europy, by poddać się specjalistycznemu zabiegowi okulistycznemu. Uciekając przed I wojną światową zamieszkali w Genewie, gdzie młody Borges i jego młodsza siostra Norah uczęszczali do szkoły. Borges przygotowywał się do matury we francuskojęzycznym Liceum Jean Calvin.

Nowe środowisko, działające w duchu protestanckim, było zupełnie odmienne od tego we wcześniejszej szkole w Palermo, nowi koledzy, często również obcokrajowcy, doceniali jego doświadczenie i inteligencję oraz nie szydzili z wady wymowy. W tamtych czasach Borges czytał głównie prozaików realizmu francuskiego i poetów ekspresjonistycznych oraz symbolików, szczególnie Rimbauda. W końcu odkrył Schopenhauera, Nietzschego, Carlyle'a i Chestertona. Korzystając jedynie ze słownika nauczył się języka niemieckiego i napisał swoje pierwsze zdania po francusku.

W 1919 Borgesowie przeprowadzili się do Hiszpanii. Początkowo mieszkali w Barcelonie, jednak ostatecznie osiedlili się w Palma de Mallorca.

W tym czasie poznał swojego przyszłego szwagra, Guillermo de Torre, i kilku najważniejszych pisarzy hiszpańskich tamtej epoki, jak Rafael Cansinos-Assens, który był stałym bywalcem znanej Café Colonial i którego mistrzostwo zawsze podziwiał, Ramona Gómeza de la Serna, Ramona del Valle-Inclán i Gerardo Diego.

4 marca 1921 roku, razem ze swoją babką od strony ojca - Frances Haslam Arnett, która dołączyła do rodziny w Genewie w 1916 roku, z rodzicami i siostrą, Borges powrócił do Buenos Aires na pokładzie statku Reina Victoria Eugenia. W porcie oczekiwał na nich pisarz, filozof paradoksu i komik-surrealista Macedonio Fernández, stary

przyjaciel rodziny.

Ponowny kontakt z Buenos Aires obudził w poecie pełną szczerą pasję chęć kolejnego "odkrycia" miasta rodzinnego. W ten sposób rozpoczęła się mityzacja podmiejskich dzielnic, na której zasada się niezmiennie jego idealizacja rzeczywistości.

Wówczas poznał też 16-letnią Concepción Guerrero, w której się zakochał.

W sierpniu 1924 roku, z pomocą Ricardo Güiraldesa, autora *Don Segundo Sombra*, Alfredo Brandán Caraffa i Pablo Rojas Paz (choć powoli odchodzili oni od tej estetyki), założył czasopismo ultraistyczne "Proa".

W 1923 roku, w przeddzień drugiej podróży do Europy, Borges opublikował swój pierwszy zbiór poezji, "Fervor de Buenos Aires", w którym, jak utrzymywał sam autor, została nakreślona cała jego późniejsza twórczość. Edycja ta była przygotowywana naprędce: wkradło się do niej mnóstwo błędów drukarskich i co więcej - zabrakło prologu. Okładkę stworzyła jego siostra, Norah. Wydano ją w nakładzie około trzystu egzemplarzy; tych kilka sztuk, które dotrwały do dzisiaj są uważane przez bibliofilów za prawdziwy skarb, tym bardziej że w niektórych egzemplarzach widnieją odręczne poprawki naniesione przez samego Borgesa.

Zbiór ten składa się z 33 niezwykle niejednorodnych wierszy. Po latach Borges pisał o duchu tej książki: "en aquel tiempo buscaba los atardeceres, los arrabales y la desdicha" ("w tamtym okresie szukałem zmierzchów, przedmieści i niedoli").

Po kolejnym roku w Hiszpanii, w 1924 roku Borges ostatecznie osiadł w swoim rodzinnym mieście, gdzie współpracował z różnymi pismami literackimi. W ciągu kolejnych trzydziestu lat Borges stał się jednym z najgenialniejszych i zarazem najczęściej wdających się w polemikę pisarzy z Ameryki Południowej.

Zmęczony ultraizmem, który sam przywiózł z Hiszpanii, postanowił stworzyć nowy typ partykularyzmu, zakorzenionego w metafizycznej perspektywie rzeczywistości. Szybko się zmęczył także tym «izmem» i zaczął rozważać możliwość napisania czegoś fantastycznego bądź magicznego, aż do momentu, gdy na przełomie dekad (1930-1950) stworzył jedno z najniezwyklejszych historii XX. wieku, m.in.: "Powszechną historię nikczemności" ("Historia universal de la infamia", 1935), "Fikcje" ("Ficciones", 1944), "Alef" ("El Aleph", 1949).

Później współpracował również z *Martín Fierro* - jednym z najważniejszych czasopism dla literatury argentyńskiej pierwszej połowy XX. wieku. Nie bacząc na swoje europejskie wykształcenie, uparcie dochodził swoich argentyńskich korzeni, w szczególności tych *porteños*, w poematach takich jak "Fervor de Buenos Aires" (1923), "Luna de enfrente" (1925) czy "Cuaderno de San Martín" (1929). Stworzył słowa do licznych melodii tanga i milongi, jednak wstydził się "la sensiblería del inconsolable tango-canción" ("ckliwości nieukojonnych tango-piosenek"). W swych pismach i niektórych nowelach Borges opowiada o wątpliwych „bohaterskich” czynach awanturników i ich towarzyszy, często ukazując ich prymitywną brutalność w tragicznym klimacie, jeśli nie wręcz epicznym.

W 1930 roku Borges opublikował esej "Evaristo Carriego" i otworzył wystawę urugwajskiego malarza Pedro Figari. Poznał również młodego, zaledwie siedemnastoletniego pisarza, Adolfo Bioy Casares, który wkrótce został jego serdecznym przyjacielem, i wspólnie z którym opublikował liczne prace.

W 1933 Borges opublikował zbiór esejów i krytycznych szkiców literackich "Discusión", w którym podejmował zagadnienia tak różne jak *la poesía gauchesca*, Kabała, tematy filozoficzne, dotyczące sztuki narracji czy nawet zamieścił własne impresje dotyczące klasyków kina.

W 1935 roku wydał "Powszechną historię nikczemności". Książka ta jest kontynuacją zainteresowania Borgesa mityczną stroną Buenos Aires, które rozpoczęło się w Evaristo Carriego. Rok później opublikowano kolejny zbiór esejów - "Historia wieczności" ("Historia de la eternidad"), poruszający temat metafory.

Aż do 1939 roku prowadził w dwutygodniku "El Hogar" własną kolumnę dotyczącą krytyki literackiej, przede wszystkim zagranicznych pisarzy. Co dwa tygodnie umieszczał tam recenzje książek, biografie pisarzy i eseje dotyczące twórczości. Współpracował również z innymi pismami.

W 1937 roku opublikował "Antología clásica de la literatura argentina".

Borges-awangardysta, a następnie *terruñero* (pełny miłości do własnej ziemi), ustąpił w latach 30. miejsca Borgesowi z Sur - wraz z jego kosmopolityzmem; Borgesowi-metafizykowi, który snuł rozważania o czasie, przestrzeni, nieskończoności, życiu i śmierci oraz ludzkim przeznaczeniu; Borgesowi dającym popisy erudycji i Borgesowi już obmyślającym swoje najznakomitsze teksty-pułapki: wyczerpujące komentarze do książek, które nie istnieją czy opowieści łączące i mieszające rzeczywistość z domniemaniami. Można również zauważyć zmianę stylu: długie i prozaiczne prace przycięł do rozmiarów bardziej klasycznych, jasnych, niezłożonych.

Ostatnie lata tej dekady były dla Borgesa fatalne: najpierw umarła babcia Fanny, później, po ciężkiej chorobie, także jego ojciec (1938). Borges uważał się za odważnego, jednak nie na tyle, by od razu wejść w świat odpowiedzialności dorosłych. Nagle musiał zacząć robić to, co inni robią już w zdecydowanie wcześniejszym wieku: pracować, zarabiać na rodzinę.

Borges miał dużo szczęścia: z pomocą poety Francisco Luisa Bernárdeza otrzymał w 1938 posadę w bibliotece miejskiej Miguel Cané w dzielnicy portowej Almagro. W tej mało uczęszczanej bibliotece mógł robić to, do czego przywykł - spędzać całe dni wśród książek, pisząc i czytając. Później sam Borges ucierpiął w wypadku (uderzył się głową w okno), który omal nie doprowadził go do śmierci w wyniku posocznicy.

W bardzo oniryczny sposób opisał te przeżycia w opowiadaniu "Południe". Podczas rekonwalescencji napisał nowelę "Pierre Menard, autor 'Don Kichota'". Doświadczenia te pomogły mu przy pisaniu kolejnych wyjątkowych stron; fantastycznych lecz i groźnych dzięki zawsze jasnemu i analitycznemu umysłowi.

Krytyczny moment Borges przetrwał dzięki pewnej idei, nad którą rozmyślał od jakiegoś czasu: czy rzeczywistość empiryczna jest równie iluzoryczna co świat fantazji, jednak gorsza od niego, i czy tylko urojenia mogą dostarczyć nam godnych zaufania narzędzi poznawczych?

W 1940 roku opublikował "Antología de literatura fantástica", napisaną we współpracy z Bioy Casaresem i Silvina Ocampo, którzy tego samego roku pobrali się, wybierając Borgesa na swego świadka. Z Bioy'm wydał kilka pism.

W 1941 wydał "Antología Poética Argentina" oraz opracował tom opowiadań "Ogród o rozwidlających się ścieżkach" ("El jardín de los senderos que se bifurcan"), dzięki któremu zasłużył na Krajową Nagrodę Literacką.

W tamtym okresie Borges już odnalazł przynależne mu miejsce wśród zmniejszającego się kręgu literackiej awangardy argentyńskiej. Za dzieło "Fikcje" otrzymał Honorowe Wyróżnienie Argentyńskiego Towarzystwa Pisarzy (SADE).

Podczas spotkania w sierpniu 1944 roku w domu Bioy Casaresa i Silviny Ocampo, Borges poznał Estelę Canto, młodą, atrakcyjną dziewczynę, która swą inteligencją, pochodzeniem (z rodziny rolniczej) oraz niekonwencjonalnością zwróciła na siebie uwagę pisarza, przyzwyczajonego do kobiet z wyższej klasy średniej. Borges, mimo niestosowności sytuacji, zakochał się. Estela okazała się być kobietą próżną i zarozumiałą - aż do śmierci chępiła się tym, że zdobyła miłość, a później przyjaźń pisarza.

Postać Esteli miała wpływ na pewne aspekty utworu "Alef", jednego z najlepszych opowiadań Borgesa. To właśnie jej zadedykował to opowiadanie, a nawet podarował oryginalny manuskrypt, który czterdzieści lat później Estela sprzedała na licytacji w Sotheby za 25 tys. dolarów Hiszpańskiej Bibliotece Narodowej. Sprawiając zawód swojej matce, dla której Estela była kimś z niższej klasy, Borges zaproponował jej małżeństwo. Spotkał się jednak z

odmową. Ta nigdy nieskonsumowana, wiecznie w agonii, miłość ostatecznie umarła w 1952.

Między 1947 i 1948 napisał esej "Nowa refutacja czasu" i opublikował "Obras Escogidas". W 1949 ukończył swe koronne dzieło - zbiór opowiadań "Alef", książkę fantastyczną, którą krytycy prawie jednogłośnie uznali za najlepszy zbiór opowiadań Borgesa.

W 1946 roku Juan Domingo Perón został wybrany na prezydenta, pokonując Unię Demokratyczną. Borges, który popierał tę drugą opcję, otwarcie krytykował nowy rząd. Sława antyperonisty towarzyszyła mu przez całe życie. Swoją stosunek do tego rządu, który uznawał za dyktaturę, manifestował m.in. tymi słowami:

"Dyktatury rozwijają ucisk, dyktatury sprzyjają niewolnictwu, dyktatury podsycają okrucieństwo; bardziej odrażające jest tylko to, że promują również tępotę. Gliniarze paplający o imperatywach, podobizny wodzów, ludzkie życia i śmierci z góry ustalone, jednorodne obrzędy, twarda dyscyplina zajmując miejsce jasności umysłu... Walka z taką smutną monotonią jest jednym z wielu zadań pisarza. Nie pamiętacie wykładów Martina Fierro i Don Segundo Sombra o tym, że indywidualizm jest jednym z odwiecznych przymiotów argentyńskich?"

Borges został zmuszony do porzucenia swej pracy w bibliotece i mianowany przez rząd "inspektorem rynków ptactwa domowego". Jego matka i siostra, również antyperonistki, zostały zatrzymane przez policję. W związku z zaistniałą sytuacją Borges rozpoczął podróż po Argentynie i Urugwaju, wygłaszając w różnych miejscach odczyty. Z tego powodu musiał pokonać swoją nieśmiałość i jąkanie się, korzystając przy tym z pomocy medycznej. Konieczność zmusiła go również do podjęcia się ciężkiej pracy nauczyciela. Nauczał literatury angielskiej.

Początek lat 50. znaczyło coraz większe uznanie Borgesa w Argentynie i poza jej granicami. Stowarzyszenie Pisarzy Argentyńskich wybrało go na prezydenta w 1950, z której to funkcji zrezygnował trzy lata później. Prowadził wykłady na Uniwersytecie Republiki w Urugwaju.

W tym samym roku w Paryżu opublikowano pierwsze francuskie tłumaczenie opowiadań Borgesa ("Fictions"), a w Buenos Aires serię historii "Śmierć i busola" ("La muerte y la brújula").

Zaś wydawnictwo *Emecé* rozpoczęło publikowanie dzieł zebranych ("Obras Completas") Borgesa. W 1954 reżyser Leopoldo Torre Nilsson nakręcił film "Días de odio", oparty na opowiadaniu Borgesa "Emma Zunz".

<https://www.youtube.com/watch?v=ifnm10QcA6Q>

Po przewrocie wojskowym - nazwanym Rewolucją Wolnościową - który obalił rząd peronistów, Borges został w 1955 roku mianowany dyrektorem Biblioteki Narodowej, którą to funkcję sprawował przez 18 lat. W grudniu tego samego roku wybrano go na członka Argentyńskiej Akademii Literatury.

Został wykładowcą w Katedrze Literatury Niemieckiej, a później także dyrektorem Instytutu Literatury Niemieckiej na Wydziale Filozofii i Literatury Uniwersytetu Buenos Aires. Pismo "Ciudad" zadedykowało Borgesowi numer poświęcony jego twórczości. Ukazały się "Fikcje" po włosku, pod tytułem "La Biblioteca di Babele".

W 1956 roku Borges przeprowadził na Uniwersytecie Buenos Aires zajęcia dotyczące literatury angielskiej - został mianowany profesorem tej uczelni oraz otrzymał tytuł doktora Honoris Causa na Uniwersytecie w Cuyo. Wybrano go również na prezesa Stowarzyszenia Pisarzy Argentyńskich.

Do 1960 roku Borges wiąże się z Partią Konserwatywną. W 1961 roku, wraz z Samuelem Beckettem, otrzymał Międzynarodową Nagrodę Literacką (w wysokości 10 tys. dolarów), przyznawaną przez Międzynarodowy Kongres Wydawców w Formentor na Majorce. To ważne wyróżnienie pomogło Borgesowi zaistnieć w świadomości międzynarodowej, dzięki czemu otrzymał możliwość przetłumaczenia swych dzieł na liczne języki (angielski, francuski, niemiecki, szwedzki, norweski, duński, włoski, polski, portugalski, hebrajski, grecki, słowacki czy arabski).

W 1962 roku na podstawie opowiadania "Człowiek z przedmieścia" nakręcono film pod tym samym tytułem. Wyreżyserował go René Mugica.

21 września 1967 roku, w wieku 68 lat, Borges wziął ślub z 57-letnią wdową, Elsą Astete Millán. Przez pierwszych kilka lat para mieszkała w domu pisarza, razem z jego matką, Leonor Acevedo. We wspomnieniach Elsy matka męża jawi się jako osoba spokojna, która nigdy nie interweniowała w związek syna, nie chciała mu zaszkodzić. Mimo to przyjaciele Borgesa utrzymują, że zazdrość pani Leonory była nie do zniesienia.

Parę miesięcy po ślubie para przeprowadziła się do własnego mieszkania, w którym po raz pierwszy mogli zakosztować wspólnego życia bez stałego dozoru. Wtedy też rywalizacja między matką i żoną pisarza stała się bardziej zaciekle, przepełniona jadem, przez co Borges musiał potajemnie odwiedzać Leonorę. Właśnie te doświadczenia zmusiły parę do konfrontacji z rzeczywistością: dalsze współżycie było niemożliwe. W wywiadzie udzielonym w 1993 roku Elsa przyznała, że nie była szczęśliwa z Borgesem: "Był intowertykiem, małomówny i mało romantyczny. Był eteryczny, nieprzewidywalny. Nie żył w realnym świecie". W październiku 1970 roku małżeństwo ostatecznie się rozpadło.

Jeszcze z Montevideo surowo krytykował zdymisjonowany rząd peronistów i bronił Wolnościowej Rewolucji. Przez swoje poparcie dla nowego rządu został potępiony m.in. przez Ernesto Sabato i Ezequiela Martíneza Estrada. Sabato i Borges aż do 1973 roku trwali w swej polemice, chociaż nie przez wzajemną wrogość, lecz z uwagi na motywy polityczne. Dzięki przypadkowemu spotkaniu w bibliotece Orlando Barone zorganizował serię spotkań, podczas których obaj pisarze dyskutowali o literaturze, filozofii, kinie, lingwistyce i podobnych tematach. W rezultacie powstała książka "Diálogos: Borges-Sabato".

W 1971 roku, w Buenos Aires, Borges opublikował długie opowiadanie zatytułowane "Kongres" ("El congreso"). W Mediolanie Franco Maria Ricci wydał luksusową edycję opowiadania "Kongres", drukując je złotymi literami.

W tym czasie odbyła się również premiera filmu "El muerto", wyreżyserowanego przez Héctora Olivera i opartego na opowiadaniu Borgesa pod tym samym tytułem (w wersji polskiej "Nieboszczyk").

W 1973 roku został wybrany Ciudadano Ilustre de la Ciudad de Buenos Aires (Honorowym Obywatel Buenos Aires), równocześnie poprosił o przeniesienie na emeryturę ze stanowiska dyrektora Biblioteki Narodowej. Jeszcze tego samego roku po raz pierwszy zostały wydane w jednym tomie zebrane dzieła Borgesa, nakładem wydawnictwa *Emecé*.

W 1975 roku zmarła, w wieku 99 lat, matka pisarza. Od tego momentu Borges postanowił zrealizować podróżnicze plany. Towarzyszyła mu w tym jego była uczennica, następnie sekretarka, a ostatecznie druga żona - María Kodama.

W 1976 roku Borges udzielił wywiadu Joaquínowi Soler Sorzano, w którym opowiedział o wpływie jaki wywarły na całe jego życie języki obce; wychowany w języku hiszpańskim i angielskim postanowił zgłębić również język francuski, niemiecki czy języki skandynawskie.

W 1986 roku przeniósł się do Genewy - miasta, które obdarzyło go głębokim uczuciem i które Borges uznał za jedną ze swych ojczyzn. 26 kwietnia ożenił się z Marią Kodama. Ślub odbył się przez pełnomocnika na mocy odpowiedniego Aktu wydanego w Colonia Rojas Silva w Paragwaju.

Zmarł 14 czerwca 1986 roku w wyniku raka wątroby. Zgodnie z ostatnią wolą Borgesa jego doczesne szczątki spoczęły na cmentarzu Plain Palais. Nagrobek, stworzony przez argentyńskiego rzeźbiarza Eduardo Longato, wykonany został z surowego, białego kamienia. U góry można przeczytać Jorge Luis Borges, a poniżej "And ne forhtedon na", wraz z wygrawerowanym okręgiem, w którym znajduje się siedmu żołnierzy, mały krzyż galijski oraz daty "1899/1986".

Inskrypcję "And ne forhtedon na", napisana w języku anglosaksońskim, można przetłumaczyć jako "*I żeśmy się nie bali*".

W lutym 2009 roku planowano przenieść szczątki Borgesa na portowy cmentarz Recoleta w Buenos Aires, co wzbudziło liczne kontrowersje. Szczególnie przeciwna temu pomysłowi była wdowa po pisarzu, María Kodama. Ostatecznie pomysł zarzucono i Borges nadal spoczywa w Genewie.

Umberto Eco nie ukrywa, że zarówno osoba Borgesa jak i jego twórczość była jednym ze źródeł inspiracji w czasie pisania "Imienia róży". Koncepcja labiryntu i biblioteki zarazem jest wzięta bezpośrednio z pisarstwa Borgesa. Postać posępnego mnicha Jorge w sposób jawny odnosi się do argentyńskiego pisarza (podobnie jak Borges jest on niewidomym bibliotekarzem).

W "Trans-Atlantyku" ma miejsce pojedynek na słowa, między literacką postacią Witoldem Gombrowiczem a "Najwybitniejszym pisarzem Argentyny". Jak wiadomo Gombrowicz doceniał talent Borgesa, ale zarzucał mu, że opiera się na tradycji europejskiej, która w wyniku II wojny światowej popadła w bankructwo.

"Jedyną tajemnicą jest czas, ten nie kończący się wątek z wczoraj, dziś, przyszłości, zawsze i nigdy." (opowiadanie "There are more things" z tomu "Księga piasku", "El libro de arena", tł. Z. Chączyńska)

"Istnieje jedno święte prawo na całym świecie, nasze prawo do niepowodzeń, samotnej wędrówki i cierpień." (z: Rajmund Kaliciński, postłowie do "Opowiadań", Wyd. Literackie 1978)

"Nie tylko trudno było mu zrozumieć fakt, że pojęcie „pies” może obejmować tyle różnych jednostek różnej wielkości i różnego kształtu; ale niepokoiło go także i to, że pies widziany o godzinie trzeciej czternaście (z profilu) może posiadać tę samą nazwę co tenże pies widziany o trzeciej piętnaście (en face)." (opowiadanie "Pamiętliwy Funes" z tomu "Opowiadania")

"Obraz miasta, jaki nosimy w sobie, jest zawsze trochę przestarzały." (opowiadanie "Niegodny" z tomu "Raport Brodiego", "El informe Brodie", tł. Z. Chączyńska)

Jorge Luis Borges, życiorys, zdjęcia